

ВІДГУК

офіційного опонента Ковтун Оксани Анатоліївни
на дисертаційну роботу Євгена Богдановича Брикайла
на тему «Забезпечення економічної безпеки підприємств регіону в контексті
його стійкого розвитку в умовах цифровізації», яку подано до здобуття ступеня
доктора філософії за спеціальністю 073 Менеджмент

Ступінь актуальності обраної теми. Актуальність теми дослідження зумовлена тим, що цифровізація, з одного боку, відкриває нові можливості для підвищення ефективності управління, прозорості та інноваційного розвитку підприємств регіону, а з іншого – формує нові, раніше недостатньо досліджені загрози економічній безпеці. До таких загроз належать цифрова нерівність, інституційна неготовність, залежність від цифрової інфраструктури, зростання інформаційних та управлінських ризиків.

В умовах відсутності системного науково обґрунтованого підходу до ідентифікації, оцінювання та моніторингу цифрових загроз на регіональному рівні виникає потреба у розробці інструментарію, який поєднує аналітичні методи з цифровими платформними рішеннями. Це обумовлює актуальність дослідження, спрямованого на формування механізму економічної безпеки підприємств регіону, адаптованого до умов цифрової трансформації.

Актуальність теми дисертаційної роботи підтверджується використанням результатів дисертаційної роботи у наукових дослідженнях у Східноукраїнському національному університеті імені Володимира Даля (м. Київ). При виконанні теми Е-03-25 «Обліково-аналітичне та організаційно-економічне забезпечення розвитку регіону» автором розроблено підхід до оцінювання рівня економічної безпеки підприємств регіону в умовах цифровізації. При виконанні теми «Відновлення національної туристичної індустрії та сфери гостинності через соціальний діалог в регіонах України» (номер державної реєстрації 0123U102229, 2023-2025 рр.) автором досліджено застосування індикаторного методу виявлення загроз суб'єктів економічної

безпеки підприємств регіону. При виконанні теми «Оцінка та розвиток економічного потенціалу Закарпатської області: проблеми, можливості та стратегічні напрями розвитку», (номер державної реєстрації 0124U003892, 2024-2025 рр.) автором здійснено економіко-статистичне дослідження взаємозв'язку індикаторів економічної безпеки та економічної стійкості в кризових умовах.

Отже, тема дисертаційної роботи Є.Б. Брикайла, в якій надано розв'язання проблеми забезпечення економічної безпеки підприємств регіону в контексті його стійкого розвитку в умовах цифровізації, є актуальною і своєчасною.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації. За підсумками аналізу змісту дисертаційної роботи та наукових публікацій здобувача, зарахованих за темою дисертації, сформульовано такі узагальнюючі висновки щодо рівня їх обґрунтованості та достовірності. Обґрунтування актуальності обраної теми дисертаційного дослідження є аргументованим і переконливим. Структура дисертаційної роботи є логічно вибудованою, а висновки та рекомендації подано послідовно, з належним рівнем обґрунтування та достатньо переконливою аргументацією.

Методологічною базою розв'язання поставлених у дисертації завдань і формування наукових результатів слугувала сукупність загальнонаукових методів і принципів наукового пізнання. У процесі дослідження комплексно та коректно застосовано спеціальні методи емпіричного й теоретичного аналізу. Теоретичне підґрунтя дослідження сформовано на основі положень теорій менеджменту, конкурентоспроможності та економіки підприємства, а також наукових праць вітчизняних і зарубіжних учених у сфері управління інноваційною діяльністю, економічного аналізу та економіко-математичного моделювання. Широка теоретична база забезпечила належний рівень обґрунтованості наукових положень дисертаційної роботи.

Достовірність результатів дисертаційного дослідження забезпечено використанням методичного інструментарію, адекватного темі дослідження, та підтверджено опрацюванням значного масиву джерел, верифікацією отриманих розробок і апробацією результатів дослідження.

Чітко визначені об'єкт, предмет і мета дослідження окреслюють його проблемне поле та зумовлюють коло завдань, розв'язаних у межах дисертаційної роботи. Пропозиції та рекомендації, викладені у дисертаційній роботі Брикайла Є.Б., відзначаються завершеністю, логічною узгодженістю та послідовністю викладу.

Сукупність наведених положень дає підстави стверджувати про достатній рівень обґрунтованості наукових положень і результатів дисертаційного дослідження.

Новизна та значення наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації за її темою. За результатами вирішення у дисертаційній роботі сукупності поставлених завдань отримано результати, яким властива наукова новизна.

Ознайомлення зі змістом дисертаційної роботи, основними науковими працями дисертанта дозволяє визначити сформульовані автором найсуттєвіші теоретичні та прикладні положення, які характеризуються науковою новизною, відображають науковий внесок автора до вирішення важливого наукового завдання – забезпечення економічної безпеки підприємств регіону в контексті його стійкого розвитку в умовах цифровізації.

Науковою новизною відрізняється удосконалена система показників і критеріїв комплексної оцінки рівня економічної безпеки підприємств регіону, що базується на використанні 35 аналітичних індикаторів (стор. 80-83). Зазначені індикатори охоплюють якісні характеристики п'яти взаємопов'язаних блоків: бюджетно-фінансового, інноваційно-інвестиційного, блоку, що відображає масштаби економіки та рівень стратегічного розвитку, блоку якості життя і розвитку людського капіталу, а також продовольчого блоку. Інтеграція

індикаторів в єдиний узагальнюючий показник з урахуванням їх значущості створює можливості для здійснення міжрегіональних порівнянь і систематизації загроз економічній безпеці підприємств.

Заслужовує на увагу розроблений інструментарій експрес-оцінки пріоритетності загроз економічній безпеці підприємств регіону, який являє собою сукупність взаємопов'язаних та взаємодоповнювальних етапів (стор. 164-172). Послідовність їх реалізації дає змогу здійснювати деталізацію загроз і формувати їх кількісну оцінку з урахуванням походження (внутрішніх і зовнішніх), впливу на окремі елементи системи економічної безпеки підприємств регіону та масштабу прояву. Це, у свою чергу, дозволяє обґрунтувати програму стратегічних дій щодо забезпечення належного рівня економічної безпеки.

Важливим науковим результатом є розвиток підходів до організації системи моніторингу рівня економічної безпеки підприємств регіону шляхом обґрунтування концепції її функціонування у форматі окремої цифрової платформи в межах системи стратегічного управління підприємствами регіону (стор. 188-191). Запропонована платформа забезпечує акумуляцію інформації про ключові тенденції соціально-економічного розвитку, здійснює аналітичну оцінку індикаторів економічної безпеки, систематизує загрози та передбачає реалізацію як превентивних, так і оперативних заходів реагування на дестабілізуючі чинники.

Наукову цінність становить уточнене визначення категорії «економічна безпека підприємств регіону», яке, поряд із характеристикою поточного та перспективного стану господарської системи підприємств, враховує використання інструментів бенчмаркінгу (стор. 44-46). Такий підхід створює додаткові можливості для вдосконалення системи проектного управління підприємствами регіону, оскільки дозволяє враховувати комплекс заходів щодо мінімізації ризиків під час реалізації регіональних і загальнодержавних проєктів на рівні окремих підприємств.

Заслугує окремої уваги удосконалена класифікація загроз економічній безпеці підприємств регіону шляхом введення ознаки, що відображає їх вплив на цифровий розвиток (стор. 113-115). Запропонований підхід ґрунтується на авторському трактуванні поняття «загроза економічній безпеці» та дає змогу більш детально досліджувати причини виникнення загроз, а також здійснювати їх подальший моніторинг з метою розроблення механізмів зниження ймовірності негативного впливу на ключові стратегічні пріоритети регіонального розвитку.

Подальшого розвитку набув підхід до комплексної оцінки умов цифрового розвитку з метою формування механізмів забезпечення економічної безпеки підприємств регіону (стор. 64-69). Його оригінальність полягає у всебічному аналізі інфраструктурного забезпечення цифрової трансформації, стратегічних можливостей упровадження цифрових змін, рівня підприємницької активності в цифровому середовищі та чинників економічної стійкості підприємств регіону.

Подальшого розвитку також набула концепція взаємозв'язку між індикаторами економічної безпеки на мезорівні та економічною стійкістю підприємств регіону (стор. 125-138). Запропонований підхід дозволяє комплексно оцінювати вплив різноманітних факторів на рівень економічної стійкості та може бути використаний для вдосконалення механізмів управління економічною безпекою підприємств регіону, а також для розроблення стратегій забезпечення їх стійкого розвитку в умовах глобальних і локальних викликів.

Заявлену наукову новизну результатів дослідження є підстави визнати доведеною. За рівнем наукової новизни результати виконаного дослідження відповідають рівню дисертації на здобуття наукового ступеня доктора філософії.

Результати проведеного аналізу положень, висновків та результатів дослідження слугують підґрунтям для висновку, що вони відповідають вимогам щодо наукової новизни, їхньої обґрунтованості та достовірності, є результатом

самостійної наукової роботи дисертанта, становлять як науковий, так і практичний інтерес.

Результати дисертаційної роботи мають практичну цінність, на користь чого, перш за все, свідчать позитивні оцінки за результатами їхнього розгляду на підприємствах різних рівнів, що підтверджується наданими у додатку до дисертації документами.

Повнота викладу наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, в наукових публікаціях, зарахованих за темою дисертації. Кількість наукових праць за темою дисертаційної роботи загальним обсягом 8,3 д.а. (особисто автору належить 5,5 д.а.) та повнота відображення в них основних положень дослідження відповідають чинним вимогам щодо публікації результатів дослідження для дисертацій на здобуття наукового ступеня доктора філософії.

Ознайомлення з публікаціями здобувача дозволяє стверджувати, що в них висвітлені основні положення дослідження. Основні теоретичні та прикладні положення та результати дослідження доповідалися й схвалені на науково-практичних конференціях різного рівня.

Відсутність (наявність) академічного плагіату, фабрикації, фальсифікації. Академічний плагіат (використання чужих ідей, тексту без належного посилання на джерело) в аналізованій дисертаційній роботі відсутній, про що свідчать результати перевірки дисертаційної роботи на плагіат з використанням програмного засобу перевірки на плагіат Strikeplagiarizm.com: встановлено високу унікальність тексту, правомірність запозичень визнано обґрунтованим (загальноприйняті терміни та цитування інших авторів з посиланням на них) (лист Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля МОН України від 12.11.2025 № 1/11).

Фактів фабрикації (придумані дані, неіснуючі факти або сфальшована інформація) та фальсифікації (зміна, підробка, спотворення даних або

результатів дослідження) висновків, даних, результатів розрахунків, правил їхньої інтерпретації у дисертаційній роботі не виявлено.

Зауваження та дискусійні питання стосовно положень дисертації.

Позитивна оцінка результатів дослідження Є.Б. Брикайла не виключає деякі зауваження, які у тому числі можуть послугувати підставою для дискусії на захисті дисертації. Суть цих зауважень полягає у такому.

1. У пп. 2.1 (с. 85–102) автором подано розгорнуту класифікацію загроз, у тому числі пов'язаних із воєнними, інституційними та цифровими викликами. Разом із тим, у роботі недостатньо чітко простежується трансформація окремих загроз у конкретні управлінські рішення на рівні регіональної політики. На нашу думку, доцільним було б чіткіше пов'язати ідентифіковані загрози з можливими інструментами реагування органів регіонального управління.

2. У дисертації неодноразово наголошується на регіональній диференціації економічної безпеки (розділи 2–3, с. 110–170). Водночас, емпіричний аналіз має узагальнений характер і меншою мірою акцентує увагу на специфіці окремих типів регіонів (прифронтові, тиллові, індустріальні, аграрні тощо). Вважаємо, що типологізація регіонів за рівнем вразливості могла б підсилити практичну цінність дослідження.

3. Зважаючи на те, що дослідження виконувалося в умовах повномасштабної війни, у роботі недостатньо виокремлено аспект повоєнного відновлення економіки регіонів як окремий виклик економічній безпеці підприємств. На нашу думку, доцільним було б чіткіше окреслити місце запропонованого механізму економічної безпеки у стратегіях повоєнного відновлення регіонів України.

4. У пп. 3.3 (с. 171–185) обґрунтовується доцільність створення цифрової платформи моніторингу. Разом із тим, не повністю визначено суб'єктів її адміністрування. Ми вважаємо, що уточнення ролі регіональних органів влади, бізнес-об'єднань, наукових та аналітичних центрів сприяло б підвищенню реалізованості запропонованої моделі.

5. У роботі ґрунтовно розглянуто загрози «зеленого переходу» та ризики ESG-фінансування (с. 47–55; 140–150). Водночас, недостатньо чітко показано, як ці загрози можуть бути інтегровані у систему поточного моніторингу економічної безпеки, а не лише у стратегічні документи. Конкретизація цього аспекту посилила б практичну спрямованість дослідження.

6. Запропонований механізм забезпечення економічної безпеки підприємств регіону позиціонується як універсальний. Водночас, у роботі обмежено розкрито можливості його масштабування зокрема застосування на міжрегіональному рівні, у межах державних програм, у галузевому розрізі. На нашу думку, цей аспект потребує додаткового обґрунтування.

Надані зауваження не впливають на загальну позитивну оцінку результатів дослідження, проведеного Є.Б. Брикайлом на належному науковому рівні.

Загальний висновок. За результатами ознайомлення з дисертацією Є.Б. Брикайла є підстави констатувати таке. Дисертаційна робота на тему «Забезпечення економічної безпеки підприємств регіону в контексті його стійкого розвитку в умовах цифровізації» є завершеним науковим дослідженням актуальної наукової проблеми, результатам якого властиві наукова новизна, теоретичне та практичне значення. Мету дослідження досягнуто, поставлені завдання вирішено. Результати вирішення поставлених завдань дослідження відображено у висновках до кожного з розділів і у загальних висновках дисертації.

Зміст дисертаційної роботи відповідає заявленій темі та поставленій меті дослідження. Наукові результати, що містяться у дисертації, відповідають спеціальності 073 Менеджмент, за якою робота подана до захисту.

Дисертаційну роботу написано з дотриманням вимог наукового стилю і оформлено відповідно до вимог Держстандарту. Основні положення та результати виконаного дослідження опубліковано із дотриманням чинних

вимог до публікації результатів дисертації на здобуття наукового ступеня доктора філософії.

За результатами аналізу представленої дисертаційної роботи та за змістом відгуку є підстави стверджувати, що дисертаційна робота Є.Б. Брикайла за формальними та змістовними ознаками відповідає вимогам пунктів пп. 6, 7, 8 «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», затвердженому Постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44 та основними положеннями «Вимог до оформлення дисертації» (затверджених наказом Міністерства освіти і науки України від 12 січня 2017 року № 40), а її автор Брикайло Євген Богданович заслуговує на присудження за результатами публічного захисту ступеня доктора філософії за спеціальністю 073 Менеджмент.

Офіційний опонент,

доктор економічних наук, професор,
проректор з міжнародних зв'язків та
проектної діяльності Університету
Григорія Сковороди в Переяславі
Міністерства освіти і науки України
(м. Переяслав)

Оксана КОВТУН

